

VILIAMovi ŠIROKÉMU

Bratislava 25. novembra 1947

Milý Vilo!

Svojho času, keď Predsedníctvo Slovenskej národnej rady predložilo návrh povereníka školstva a osvety na poštátnenie Slovenského múzea v Bratislave a Národného múzea v Turč. Sv. Martine, vláda na návrh s. Nejedlého uzniesla sa zamietnuť tento návrh s tým, aby minister školstva predložil návrh zákona na poštátnenie tak týchto dvoch múzeí ako aj pražského Národného múzea. Súhlasili sme s týmto riešením, i keď nám nebolo veľmi po vôli, pretože sme predvídali zdĺhavosť pri jeho uskutočňovaní. Ale uznali sme dôvody s. Nejedlého, že poštátnenie pražského múzea by bolo ohrozené, ak by sa neriešilo poštátnenie múzeí v Republike pospolu.

Nedávno, ako vyplýva z uznesení vlády, predložilo MŠO vláde návrh zákona na poštátnenie pražského Národného múzea bez zreteľa na Slovenské múzeum v Bratislave a Národné múzeum v Turč. Sv. Martine. Vláda síce i túto osnovu odmietla, no z nášho hľadiska je významné to, že MŠO vyslovilo zásadu, že poštátnenie pražského Národného múzea a poštátnenie dvoch slovenských múzeí pospolu nesúvisí. Vec sa dostala na pretras na zasadnutí Kultúrneho a Právneho výboru SNR dňa 22. t. m. a mohol som zaujať len také stanovisko, že treba požiadať Predsedníctvo SNR, aby oznovе predložilo vláde žiadosť o uvoľnenie návrhu nariadenia o poštátnení Slovenského múzea v Bratislave a Národného múzea v Turč. Sv. Martine.

Prosím Ťa, aby si tento návrh podporoval a to aj v tom prípade, keby s. Nejedlý alebo ktokoľvek bol inej mienky a *chceli spojovať* poštátnenie slovenských múzeí *s otázkou poštátnenia múzea pražského*. Okrem toho, že by sme politicky nevedeli obhájiť stanovisko vlády v prípade negatívneho stanoviska k návr-

hu nariadenia na poštátnenie dvoch slovenských múzeí, sú tu i solídne vecné dôvody, ktoré sa prihovávajú, aby takéto nariadenie uskutočnilo sa čo najskôr bez ohľadu na to, ako sa vyrieši problematika pražského Národného múzea. Národné múzeum v Prahe je totiž inštitúcia *zemská* a má teda už verejnoprávny charakter a v dôsledku toho i isté finančné zabezpečenie. Nie je tomu tak v prípade oboch slovenských múzeí. Nesmieme zabudnúť, že tak Slovenské múzeum v Bratislave ako Národné múzeum v Turč. Sv. Martine sú udržiavané súkromnými dobrovoľnými spoločnosťami (družstvo Slovenského múzea v Bratislave a Muzeálna spoločnosť v Turč. Sv. Martine). Od štátu dostávajú iba subvencie, ktoré im štát dávať môže, ale nemusí. Nijaký plán si nemôžu načrtnúť, pretože nemajú istotu, že sa im jeho uskutočnenie finančne zabezpečí. MŠO veľmi správne odlúčilo prípad pražského múzea od prípadu dvoch slovenských múzeí a nie je tu teda nijaký ďalší dôvod pre to, aby sa pre otázku pražského Národného múzea zdržiavalo poštátnenie oboch múzeí slovenských.

Prosím Ťa, aby si si toto stanovisko osvojil, vo vláde ho presadzoval; zaslúžiš sa o vyriešenie jednej veľmi páľčivej otázky kultúrneho života na Slovensku.

Srdečne Ťa zdraví

Tvoj
L. Novomeský

Úsilie o poštátnenie slovenských múzeí sa datuje prakticky od prvých dní oslobodenia. Novomeský 13. X. 1945 v odpovedi na urgenciu J. Lettricha zo 6. X. uvádza: „Náš úrad už v máji t. r. rokoval so správcom Slovenského národného múzea o poštátnení všetkých múzeí. My sme započali prácu v tomto smere, aby sme poštáttnili najväčšie múzeá Slovenska. Poštátnenie SNM v Martine znamenalo by len zbytočné komplikácie a odsunutie celej tejto akcie. Len preto, aby o nejaký týždeň včasnšie bolo poštátnené martinské múzeum, netreba vari ohroziť možnosť poštátnenia rozhodujúcich múzeí. Prosím

Vás preto, aby ste nenástojili na uskutočnení osobitnej akcie turčianskej. Pre SNR pripravíme osnovy o poštátnení múzejníctva na Slovensku v čase čo najkratšom.“

Asi sa vyskytli nepredvídané prekážky, lebo až 1. VI. 1946 píše povereník školstva povereníkovi dopravy G. Husákovi: „Práve dnes posielam do legislatívneho pokračovania návrh na poštátnenie Slovenského múzea podľa spoločného rozhodnutia Zboru povereníkov. Ako poznám náš úradný aparát, potrvá pekných pár týždňov, pokým sa návrh stane nariadením. Ale aj do tých čias bude treba urobiť niektoré nevyhnutné zaistovacie práce na budove Slovenského múzea, aby sme nemali na budove ešte väčšie škody, ako už máme. Pretože je isté, nielen pravdepodobné, že Slovenské múzeum poštátnené bude, myslím, že nijako nebude prekážať Tvojmu rezortu i do tých čias, kým právny stav nie je vyjasnený, urobiť aspoň tie najnevyhnutnejšie zaistovacie práce na budove.“

Názory Novomeského v týchto listoch si neprotirečia, hoci by sa tak mohlo zdať. Vysvetlenie je v liste Lettrichovi z 5. VIII. 1946. Oznamuje, že v zmysle rozhovoru 3. VIII. nahradil osnovu nariadenia o poštátnení Slov. múzea v Bratislave návrhom na poštátnenie bratislavského i martinského múzea a prosí, aby svojou autoritou, resp. autoritou Predsedníctva SNR umožnil uzákonenie tejto normy. „Pripomínam túto okolnosť preto, lebo v Prahe nemali vecné námietky proti poštátneniu Slov. múzea v Bratislave, ale vyslovili názor, že by bolo vhodnejšie vyriešiť to celoštátnou normou. To je však procedúra veľmi zdĺhavá a nám veľmi záleží na tom, aby Slovenské múzeum v Bratislave sa ihneď poštátnilo, pretože nejestvuje iný spôsob vyfinancovania opráv na tejto budove.“ Je tu aj informácia o dohode s Husákom o oprave budovy SM „pri bezpečnom predpoklade, že múzeum v Bratislave poštátnené bude“.

Aby poistil „vec“ aj ináč, prosí 13. VIII. 1946 sekciu B, aby urýchlene vypracovala návrh nariadenia SNR na zriadenie Národnej galérie, lebo SNM, kde majú byť dočasne umiestnené diela určené pre NG, bude poštátnené „ešte tohto roku“.

Prešiel takmer rok. Novomeský 21. IV. 1947 odpovedá na žiadosť správcu SNM, aby poprosil komunistických ministrov o urýchlenie záležitosti: „Je samozrejmé, že nielen na ministrov z KSS, ale aj na všetkých ostatných sa obrátim tak osobne ako aj váhou svojho úradu, aby vláda prerokovala túto osnovu včiasšie než orgány SNR,

kde dlho sa nemohla dosiahnuť jednota v názore na vydanie tohto nariadenia. Dúfam, že už definitívnemu vybaveniu... nebude stáť v ceste nič podstatné.“

Bytosný optimizmus povereníka školstva zasiahol úder z nečakanej strany. Vláda zamietla návrh na poštátnenie slovenských múzeí na podnet ministra Zd. Nejedlého! Musel to byť pre Novomeského šok, ale iba dovtedy, kým zistil príčiny postupu Nejedlého. (Vysvetlenie je v predchádzajúcom liste V. Širokému.)

Múzeá boli poštátnené až po Februári 1948.